

„Zemřel literární velikán a zapálený humanista.“ Těmito slovy, která v sobě shrnují jeho mimořádnost lidskou i uměleckou, ohlásil tento týden v úterý izraelský deník *Times of Israel* odchod izraelského spisovatele, dramatika a esejisty Avrahama B. Jehošuy. Jehošuvovi, který byl mezi přáteli osločován svou přezdívkou Buli – tu ostatně skrývá prostřední iniciála B v jeho jméně, iniciála, kterou chtěl podle vlastních slov odlehčit tíživou vážností svého biblického jména a příjmení – bylo pětadesát let a zanechal po sobě tři děti, sedm vnoučat a vedle několika divadelních her, povídek a esejů také dvanáct pozoruhodných románů, z nichž čtyři jsou známé i českým čtenářům: *Milenec*, *Pan Mani*, *Molcho* a *Cesta na konec tisíciletí*. Románů, které mu přinesly mezinárodní věhlas a zařadily ho plným právem mezi největší romanopisce současnosti. Jako jeho překladatelka, která měla tu čest se s tímto jiskřivým, přátelským spisovatelem nakažlivého zápalu i humoru osobně znát, bych jeho osobě, myšlení a dílu ráda věnovala toto krátké ohlédnutí.

A začnu docela tradičně. Prvním Jehošuvým románem, který vydal už jako vyzrálý autor ve svých čtyřiceti letech, byl již zmiňovaný *Milenec* – strhující vyprávění o jedné izraelské rodině, které se „ve víru jomkipurové války ztratil milenec“, po jehož stopách se vydává hlava rodiny, Adam, otec čtrnáctileté Dafi a manžel Asji, jenž chtěl prostřednictvím milence zachránit štěstí navenek spořádané, leč pod povrchem rozpadlé, téměř dysfunkční rodiny.

Už v tomto románu, který následoval po několika kritikou oceňovaných povídkových sbírkách, Jehošua prokázal kvality, které se napříště staly pro jeho tvorbu charakteristické: mistrnou schopnost proplétat společenská a politická témata s individuálními rovinou osudů jednotlivých hrdinů, porozumění pro hlubiny lidské psyché a pro temné až démonické síly, které ji vskrytu ovládají a v kritických okamžicích ji ženou až na hranu šílenství, nesentimentální vhléd do složitosti osobních tragédií – a současně, poněkud překvapivě, osvobodivý humor, ironii a až jakousi poťouchlost, s níž nahlíží na tragikomedii lidského hemžení a potýkání.

To vše potvrdil i v dalších svých knihách, v nichž neustále zkoušel nové, často experimentální literární techniky, otevíral nová témata, otázky, zasazoval příběhy do rozmanitých prostředí a historických dob. Tak se ve složitě komponovaném „románu v rozhovorech“ nazvaném *Pan Mani* noří do historie jedné sefardské rodiny a na půdorysu osudů otců, synů, dědů a pradědů promýšlí historické křižovatky moderních dějin židovského národa; v románu *Cesta na konec tisíciletí* se vydává spolu s marockým židovským kupcem do raně

středověké Evropy obhájit před rabínským tribunálem instituci polygamního manželství; v románu *Nevěsta přinášející svobodu* pátrá spolu s židovským profesorem orientalistiky po příčinách zmařeného manželství jeho syna a současně promýšlí kulturní střetávání židovského a arabského elementu v Izraeli a Palestině 90. let; anebo v románu *Molcho* líčí jeden rok v životě čerstvého vdovce, který se po smrti manželky poněkud komicky a neohrabaně snaží najít znovu oživující lásku.

Dlouho bychom mohli ještě mluvit o Jehošuvě tvorbě, která se vyznačuje bohatstvím témat, otázek a promyšleného a poučeného zacházení s literárním formou a jazykem – ostatně není náhoda, že se Jehošua, sám občanským povoláním vysokoškolský učitel komparatistiky, už za svého života stal nejvíce zkoumaným izraelským spisovatelem současnosti a monografie a sborníky věnované jeho tvorbě by nám v knihovně zabraly přinejmenším celou poličku. Mohli bychom také zmínit jeho politické a esejistické texty, které často provokativním až kontroverzním způsobem hledaly odpověď na místo židovského národa v historii, na jeho chyby a „neurózy“, anebo připomenout Jehošuvu plamennou obhajobu myšlenky vytvoření dvou států pro dva národy na území historické Palestiny – myšlenky, kterou dokázal na sklonku svého života s bolestí opustit a stát se stejně vášnivým obhájcem vzniku jednoho státu s rovným občanským postavením Izraelců a Palestinců. Mohli bychom se zastavit u toho, s jakou osobní přesvědčivostí a živou jiskrou zastával staromilský, řeklo by se až konzervativní pohled na důležitost národní myšlenky nebo na význam literatury coby místa zkoumání morálky – kde však morální étos vítězí nad moralizováním. Mohli bychom vzpomenout jeho zacházení s jazykem a s obrazností, díky nimž dokázal evokovat barvitý, sluncem prozářený i spalujícím horkem umdlený svět krajiny, do níž srdcem i duší patřil, krajiny levantinského Středomoří.

Ale chtěla bych toto ohlédnutí uzavřít ještě něčím jiným. Při jedné ze svých návštěv Prahy promluvil Avraham „Buli“ Jehošua před studenty o tom, že ústředním tématem, které ho zajímá ve všech jeho knihách a tak či onak se k němu vrací a obrací jej ze všech stran, je téma manželství – manželství jako celoživotní svazek, který je tím nejsložitějším, nejhlubším a nejzákladnějším vztahem, jaký člověk dokáže ve svém životě navázat a který je pro něj jako spisovatele nesrovnatelně zajímavější než jakkoli vášnivé romantické vzplanutí.

Neokázalost, skromnost, a přitom velikost tohoto vyznání vůči manželství potvrdzoval Jehošua i vlastním životem. Padesát šest let prožil po boku své

manželky Iky, své první a poslední lásky. Ostatně byla to zřejmě právě Ika, která v něm vzbudila zájem o hlubinnou psychologii – sama působila jako psychoanalytička – a možná i díky ní dokázal svým dílům vtisknout to, co v něm já osobně považuji za nejsilnější: totiž odvahu vnímat člověka i s jeho vnitřními temnotami a démony, jimž je třeba pohlédnout do tváře a jejich přijetím se uzdravit.

A skončím v této souvislosti osobní vzpomínkou. Když Jehošua navštívil jako už sedmdesátiletý spisovatel Prahu poprvé, procházeli se s Ikou uličkami Starého Města a drželi se za ruce. Když potom přijel před třemi lety do Prahy naposledy, už byl vdovec – na první pohled neztratil nic ze své živé energie a jiskry, ale řekl mi, že cítí, že je z něj po smrti Iky už jen půlka. Oba ty obrazy, oba tyto momenty mi zůstávají v paměti jako prosté vyjádření čehosi velmi opravdového, co pro mě Jehošua představuje a vždy představovat bude.

Někdy se o spisovatelích říká, že jejich dílo je velké jako život sám. O Jehošuovi, jak jej čtu a vnímám já, tahle věta platí dozajista. A věřím, že ho takto objevovali a budou i nadále objevovat také čeští čtenáři.

Magdaléna Jehličková

16. 6. 2022

Psáno pro vysílání Českého rozhlasu, stanici Vltava – vysíláno v pořadu Víkendová příloha 18. 6.